

SİYASAL BİR TASARI OLARAK PLATON'DA İDEA

Fatma DORE*

ÖZ

Atina demokrasisinin Sokrates'i idam etme kararı, öğrencisi Platon üzerinde derin bir etki yaratmıştır. Bu, Platon için korkunç bir adaletsizlikti, çünkü Sokrates onun gözünde hiçbir şekilde suçlu değil, bilakis evrensel ahlaki öğretiler yoluyla toplumunu iyileştirmeye çalışan biriydi. Bu nedenle Platon, Atina demokrasisine tamamen yabancılaşmıştı ve bu duygusu, kelimenin tam anlamıyla, anavatanını terk etmek ve o zamanlar uygar dünya olarak görülen yerlere, tabakalaşmış yapıları dolayısıyla demokratik olmayan toplumların gerçekte nasıl işlediğini öğrenmek ve bunların kendi şehir devletinden üstün olup olmadığını görmek için yaptığı yoğun seyahatler şeklinde tezahür etti. Netice itibarıyla öyle olduklarına kanaat getiren Platon, Atina'ya döndüğünde, onlarda gözlemlediği gibi sınıflara ayrılmış, ancak kendisine özgü şekliyle yönetici sınıfta krallar ya da rahiplerin değil de filozof koruyucuların olduğu ideal bir devlet için bir plan oluşturmak amacıyla bu örneklerden yararlandı. Platon, bu devleti ideal bir devlet haline getirerek, onu dünyevi meselelerin üstüne yerleştirmeye ve eleştiriden muaf tutmaya, böylelikle zaman ve mekan bakımından evrensel olacak bir siyasi formül oluşturmaya çalışmıştır.

Bu makale, Platon'un mutlak doğrular dediği ideaları model olarak tasarladığı kusursuz devlet anlayışını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, filozofun bu teoriyi pratik bir amaca hizmet etmek, yani uygulanabilir bir devlet formu oluşturmak üzere dizayn ettiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda, makalede öncelikle Platon'un, aristokrat bir aileden gelmenin yanı sıra, çok sevdiği öğretmeni Sokrates'in memleketi demokratik Atina tarafından ölüm cezasına çarptırılmasından kaynaklanan demokrasiyi yadsıması ortaya konmaktadır. Daha sonra bu fikrinin, Sokrates'in ölümünü takiben gerçekleştirdiği seyahatlerde incelediği demokratik olmayan Doğu toplum yapılarından da bazı etkiler taşıyan politik bir şekle büründüğü gösterilmektedir. Ardından, Platon'un bu deneyim ve gözlemleri idealize ederek kusursuz siyasi düzenini ve bunlardan kaynaklanan ideal devlet kavramını oluşturduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda devlet, insan ve evren arasında düzen ve hakikat kavramları üzerinden paralellikler kurmaya yönelik Platon'un, ideaların ancak akıl yetisiyle kavranabileceğine ve dolayısıyla yalnızca bu yetiye sahip olan filozofların başında bulunduğu bir devletin ideal forma ulaşabileceğine inandığının altı çizilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Antikçağ Yunan Felsefesi, Siyaset Felsefesi, Devlet, Sokrates, İdealar Teorisi.

* Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-posta: dorefatma@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2804-4489

Makalenin geliş tarihi: 20.05.2024
Makalenin kabul tarihi: 02.09.2024

Submission Date: 20 May 2024
Approval Date: 02 September 2024

THE IDEA FOR PLATO AS A BLUEPRINT FOR POLITICAL PRACTICE

ABSTRACT

The decision by the Athenian democracy to put Socrates to death had a profound impact on his student Plato. In the eyes of Plato this was an act of horrific injustice for far from being a criminal, Socrates had for him simply attempted to better his own society through universal moral teachings. Thus, Plato was completely alienated from the Athenian democracy and this feeling was expressed literally in his leaving his homeland and travelling extensively in what was then thought of as being the civilized world to learn how societies of a stratified, and thus undemocratic, kind actually functioned to see if these were superior to that of his home city-state. He came to feel that they were, so when he returned to Athens, Plato drew on these examples to create a plan for an ideal state which would, like the ones he had seen, be stratified, but in his case, the ruling class would not be kings or priests but rather philosophical guardians. By making this state an ideal one, Plato sought to place it above worldly affairs and make it immune to criticism, thus establishing a political formula that would be universal for time and place.

This article aims to examine Plato's concept of the perfect state which is based on what he claims are absolute truths, i.e. ideas. It stresses that this concept was formed by him to serve a practical purpose which is the formation of a workable state. In looking at what kind this would be, the article first reveals Plato's rejection of democracy which is caused, in addition to his coming from an aristocratic family, by the sentencing to death of his beloved teacher Socrates by his native democratic Athens. Then it will show that this feeling was given some political shape by the societal structures of the non-democratic Eastern societies that Plato then came to see on his travels. Next, it will be shown that Plato idealized these experiences and observations to form his ideal political order and the subsequent concept of the ideal state that comes from them. It will emphasize that Plato, who is inspired for this reason to draw parallels between the state, man and the universe upon the concepts of order and truth, believes that his ideal can only be grasped through the faculty of reason, and therefore only philosophers, those with minds capable of comprehending what to him are true ideas, can perceive the ideal form of the state and put it into practice.

Keywords: Ancient Greek Philosophy, Political Philosophy, The Republic, Socrates, Theory of Forms.

Giriş

Sokrates, M.Ö. 399 yılında Atina mahkemesi tarafından yargılanarak idam edildi. Onu ölüme mahkum eden resmi suçlamalar Tanrılara saygısızlık ve gençliği yozlaştırmaktı. Gelgelelim, “yozlaşmış gençler” için bu bir kurtuluş değil, aksine dehşet verici bir olaydı. Vaka, bu gençlerden biri olan Platon'da (M.Ö. yaklaşık 428-347) derin bir travma yaratmıştır. Wycoff ve Franzese'in¹ belirttiğine göre travmaya maruz kalmanın etkileri uzun süreli olup çoğu zaman yaşamı değiştirir ve Platon'un durumunda bu kesinlikle doğrudur. Bu olay onun siyaset felsefesinin temeli olmuştur, çünkü Platon'un devlet teorisi, Sokrates'in yargısal cinayeti nedeniyle adaletsiz ve yozlaşmış dünyaya karşı bir yanıt olarak geliştirdiği ideal bir devlet fikrine dayanır. Nitekim *Devlet* adlı eserinde, tasarısını “en iyi kurulmuş devlet”² olarak tanıtmakla birlikte bundan “daha da güzel bir devlet”in³ varlığını ileri sürer ki bu, yeryüzü devletine model aldığı kusursuz devlet ideasıdır.

Belirtmek gerekir ki, Platon'un *Devlet*'inin siyasal bir taslak olduğu genelgeçer bir kanı değildir. Bakıldığında, örneğin filozof Iris Murdoch (1919-1999), değinilen eseri bu şekilde algılamaz ve onu gerçekte uygulanabilir bir siyasal program olmaktan ziyade, “ahlakî bir metafor” olarak görür.⁴ Yirminci yüzyıla hakim olan rölativist ahlak anlayışını eleştirerek Platoncu ahlakı olumlamış olan Murdoch'a göre Platon'un ideaları, yanılısamlarla dolu günlük yaşamda hakikatin keşfiyle erdeme dönüşü sağlayan görüden başka bir şey değildir.⁵ Bununla birlikte, Platon'un “[b]izim devletimiz ve anayasamız sadece birer hayal değildir”⁶ iddiasını, olumlu ya da olumsuz, boş bulmayan düşünürlerin sayısı daha çoktur. Nitekim, bu idealize edilmiş devleti kucaklayan Bizans'lı filozof Georgios Gemistous Plethon (1355-1452), Bargeliotes'in belirttiğine göre, geri dönmek istediği şehir-devlet organizasyonunu ciddi bir şekilde mevzubahis ederken Platon'un *Devlet*'ini model almıştır.⁷ Diğer tarafta,

¹ Kirby L. Wycoff ve Bettina Franzese, *Essentials of Trauma-Informed Assessment and Intervention in School and Community Settings*, USA: Wiley, 2019.

² Platon, *Devlet*, çeviren Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022, 134.

³ Platon, *Devlet*, 267.

⁴ Iris Murdoch, *Ateş ve Güneş: Platon Sanatçıları Niçin Dışladı? Çeviren Serdar Rifat Kırkoğlu*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2008: 70-4.

⁵ Murdoch, *Ateş ve Güneş*, 19.

⁶ Platon, *Devlet*, 264.

⁷ Leonidas C. Bargeliotes, “Plethon's conception of justice and law.” *Phronimon*, 2/1 (2000), 23.

bu siyasal taslaktan hazzetmeyen hatta tehlikeli bulanlar vardır. Böyle düşünenlerden biri olan Karl Popper (1902-1994), Platon'un *Devlet*'ini demokrasi düşmanı ve totaliter bir rejimin manifestosu olarak⁸ tabir ederken, benzer duyguyla Bertrand Russell (1872-1970) ise Lenin ve Hitler tarafından pratize edilmiş "totaliter bir eser"⁹ olarak betimlemiştir.

Bütün bu eleştiriler, Platon'un ideal devletinin gerçekçi olduğunun birer göstergesi olarak görülebilir, ancak felsefesinin ciddi siyasal bir programı olduğunun en güçlü kanıtı, onun siyaset felsefesini olgunlaştırdıktan sonra 367 yılında II. Dionysios'un daveti üzerine Sicilya'ya gidip bunu gerçekleştirme girişimidir. George Grote'un *Timaios*'a yazdığı "Sunuş"undaki ifadesiyle, Plato'nun *Devlet*'i "model bir devlet teorisini tarif eden" bir eserdir.¹⁰ Grote, bu eserin "yasa koyucu ya da Koloni Kurucu olsaydı, kuracağı türden bir Devletin dayandığı ilkeleri tasvir et[tiğini]"¹¹ belirtir. Platon'un kendisi de, siyasal tasarısının zorluğunu kabul eder, ancak ona göre bunlar "olmayacak şeyler" değildir.¹² Zira "[b]ir devlet başkanı, bizim tasarladığımız kanunları ve kurumları, günün birinde ortaya korsa, yurttaşların bunlara uymaları imkânsız değildir"¹³ dediği devletini idealara göre tasarladığı için "[k]urduğumuz devlet, kurulabilecek devletlerin en iyisi"dir diye ortaya koyar.¹⁴

Plethon'dan Popper'a yüzyıllar boyunca savunulan Platon'un politik bir düşünür olduğu bakış açısını paylaşan bu makalenin amacı, Platon'un İdealar veya Formlar Teorisi olarak bilinen fikrinden, siyasal bir rejimin doğuş sürecini incelemektir. Ancak bu, Platon'da toplumsal anlamda siyasal bir düzen kurma ihtiyacından ayrı düşünülemez için, şekillenerek bir programa dönüşmesi çerçevesinde, çalışmada ilk olarak Sokrates'in ölümünün Platon'daki etkilerine bakılacaktır. Aristokrat bir aileden gelmekle halihazırda pek hazzetmediği düşünülebilecek demokrasiden, Sokrates'in başına gelenler yüzünden nefret etmeye başlayan filozofun bu rejimin niteliği üzerine yaptığı eleştiriler ortaya konacaktır. Bu başlıkta ayrıca, hocasının idamını takiben bir süreliğine Atina'yı terk eden filozofun, aldığı ilhamla siyaset felsefesine boyut katan demokrasi

⁸ Martha Nussbaum, *Plato's Republic: the good society and the deformation of desire*. Washington: Lynde and Harry Bradley Foundation, 1998, 10-11.

⁹ Bertrand Russell, *Unpopular Essays*. London: Routledge, 2006, 17.

¹⁰ George Grote, "Sunuş", *Timaios*, çeviren Özgüç Orhan. İstanbul: Fol Kitap, 2022, 30.

¹¹ Grote, "Sunuş", 79-80.

¹² Platon, *Devlet*, 212.

¹³ Platon, *Devlet*, 216.

¹⁴ Platon, *Devlet*, 335.

olmayan Doğu toplumlarındaki hiyerarşik yapı irdelenecektir. Daha sonra, değinilen seyahatlerden edindiği deneyim ve gözlemleri idealleştiren Platon'un, kusursuz siyasal bir düzen ararken idealar fikrine nasıl ulaştığı açıklanacaktır. Bunu takip eden başlıkta, ideal devlet fikrinin söz konusu idealara nasıl dayandığı gösterilecektir. Burada, Platon'un devlet, insan ve evren arasında kurduğu paralellikte düzen ve doğruluk kavramları ile bunu mümkün kılan akıl yetisine odaklanılacaktır. Sonuç itibarıyla, Platon'a göre yalnızca ideaları kavrayabilen akla sahip filozof kişiliklerin başında bulunacağı devletin ideal forma ulaşmış olacağı belirtilecektir.

Sokrates'in Ölümü ve Platon'a Etkisi

Diogenes Laertios'un (M.S. 180-240) aktardığına göre, Platon'un zayıf bir sesi varmış: "Derler ki, bir gece Sokrates düşünde dizlerinin üstüne oturmuş bir kuğu yavrusu görmüş: Yavru birden kanatlanmış ve tatlı tatlı cıvıdayarak uçup gitmiş: Ertesi gün Platon onun yanına öğrenci gelince, işte o yavru kuş bu, demiş."¹⁵ Solomon, Sokrates'in Batı felsefesinin ilk filozofu olduğunu, geçmişte ve günümüzde de filozofların ideal kişisi olarak kabul edildiğini kaydeder.¹⁶ Platon'un kendisi de, "[o] zamanlar tanıdığımız insanlar arasında en iyisi, en akli başındası ve en adili hiç kuşku yok Sokrates'ti"¹⁷ der ve eserlerinde benzer birçok ifadeyle bu kanısını tekrarlar. Sokrates'in öğretilerinden yararlanabilen "dahi bir adam"¹⁸ olan Platon, henüz yirmi yaşında onunla tanışmış ve sekiz yıl öğrencisi olmuştur. Onun Sokrates'le karşılaşması muhtemelen hayatındaki en önemli şeydir ve Platon "her şeyden önce Sokrates'in çağında doğmuş" olduğu için Tanrıya şükretmekle bunu dile getirmiştir.¹⁹

Sokrates'in yargılandığı suçlardan biri olan fikri zorbalık iddiasını yalanlayan Platon, felsefesini anlamaya yönelik herkesi kucaklamanın dışında onun hiçbir zaman kendisini bir öğretici olarak insanlara dayatmadığını

¹⁵ Diogenes Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, çeviren Candan Şentuna. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, 131.

¹⁶ Robert C. Solomon, *Introducing Philosophy*. New York: Oxford University Press, 2008, 1.

¹⁷ Platon, *Phaidon*, çeviren Nazile Kalaycı. İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık, 2012, 265.

¹⁸ F. M. Cornford, *Before and After Socrates*. Cambridge: Cambridge University Press, 1964, 55.

¹⁹ Will Durant, *Outlines of Philosophy: Plato to Russell*. London: Ernest Benn Limited, 1962, 32.

savunur.²⁰ Bu yüzden, Delphi'deki kahinin tüm insanların en bilgisi olduğunu ilan ettiği Sokrates'i yetmiş yaşında öldüren toplumsal perspektif psikolojik anlamda onu sarsmıştır. Sokrates'in zehri içme zamanı yaklaştığında, Platon içinde bulunduğu ruh halini "babasını kaybeden ve sonraki yaşamına onsuz devam edecek yetim"²¹ gibi resmetmiştir.

Biraz daha geriden bakılacak olursa, Platon'un Sokrates'e saygıdan kaynaklı itaatinin, "kendi hırslı eğilimlerinin"²² siyasi meyvelerini verebileceği her yolu kapattığı görülür. Bunun nasıl olduğunu anlamak için, gençliğinde Atina'daki ana bölünmenin oligarklar ve demokratlar arasında olduğunu bilmek gerekir. Platon önde gelen oligarklardan biriyle akrabaydı ve muhtemelen onlara sempati duyuyordu. Bununla birlikte, Atina'nın kontrolünü ele geçirdiklerinde, kendisinden bir yurttaşın yasa dışı tutuklanmasında ödün vermesini istedikleri Sokrates bunu reddedince oligarklar ondan "intikam" almaya niyetlendi, ancak bu tehlike onları iktidardan uzaklaştıran demokratların devrimiyle ortadan kalktı,²³ fakat bu davranışları onları Platon'un gözünde büyük ölçüde karalamıştı.

Gelgelelim, demokratlar daha da kötü bir şey yaptılar. Sokrates'i hayatı için yargıladılar ve ölümüne neden oldular. Platon, Sokrates'in idam edilmesiyle sadece çok sevdiği akıl hocasını kaybetmekle kalmamış, aynı zamanda kendisi için temelde anlaşılmasız olan bir soruyla baş başa kalmıştı. Sokrates kadar erdemli ve başkalarına erdemi aşılacak isteyen bir adamın bunun bedelini hayatıyla ödemesini anlayamayan Platon için bu korkunç bir adaletsizlik ve Sokrates'in ölümünün sorumluluğunun Atina'daki demokratik siyasi sistemde olduğunu düşünüyordu. Bu da onu, Atina'nın sıradan insanının kamusal yaşamda erdemin önemini anlayamadığı için yerini bilmesi ve hükümette herhangi bir rol almaktan uzaklaştırılması gerektiği sonucuna götürdü. Durant'a göre Sokrates'in ölümü Platon'u:

demokrasiye karşı öylesine bir küçümsemeyle, ayaktakımına karşı öylesine bir nefretle doldurmuştu ki, bu onu demokrasinin yok

²⁰ Platon, *Sokrates'in Savunması*, çeviren Erman Gören. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2006, 81.

²¹ Platon, *Phaidon*, 2012: 257.

²² Cornford, *Before and After Socrates*, 57.

²³ Cornford, *Before and After Socrates*, 58.

edilmesi ve yerine en bilge ve en iyilerin yönetiminin getirilmesi gerektiği yönünde bir karara yöneltmiştir.²⁴

Böylece, giderek insanların çoğunun doğruyu görebilecek yetiden yoksun olduklarına inanan Platon, özgürlük temelinde bütün düzenleri içerdiğinden “ahlak değerlerine aldırış bile edilme[yen]” demokrasiyi “[b]ir düzen panayırı” şeklindeki siyasal bir sistem olarak küçümser.²⁵ Bu minvalde demokrasilerde “[b]ir devlet adamının nasıl yetişmesi, ne bilgiler edinmesi gerektiği düşünülmez” diyen Platon, bu rejimi, benzerlik kurduğu bir insan tipi üzerinden tahlil eder. Her ikisini de bir sürü boş istekle dolu, güzel alışkanlıklardan yoksun, kötü töreler ve yanlış inançların iyi olanların yerine geçtiği, dürüstlüğü budalalık, ölçülülüğün korkaklık sayıldığı ve nihayet içinde temiz hiçbir şeyin kalmadığı bir düzensizlik olarak tanımlar.

Öte yandan, Sokrates’in idamından kısa bir süre sonra Atina’yı terk eden Platon, demokrasinin olmadığı Doğu’ya gitmiş ve onların siyasal anlayışlarına dayalı toplum yapılarını incelemiştir. Bu niyetle araştırmalarda bulunduğu alanlardan en önemlileri Orta Doğu, İtalya ve Hindistan’a yapmış olduğu iddia edilen gezileridir.²⁶ Orta Doğu kapsamında özellikle kastedilen siyasal düzenler, antik Mısır Krallığı ve Pers İmparatorluğu’dur. Platon, bunların yönetim anlayışlarının toplumlarına yansıma biçimini anlamaya çalışmıştır. Bu toplumların yapısında ilk göze çarpan özellik hiyerarşik bir sisteme dayalı olmalarıdır. Bu şekilde kurulmuş siyasal düzenler, bireylerinin işlevselliklerine göre belirli konum ve görevlerle sınırlandırılmış sınıflara sahiptir. Söz konusu hiyerarşinin en tepe noktasında devletin başı olan hanedan üyesi olmakla birlikte, bunu takip eden ikincil mertebede gücü pek de azımsanamayacak rahipler sınıfı bulunmaktadır.

Sauneron, antik Mısır’daki rahipleri incelediği kitabında “rahip” sözcüğünden anlaşılması gereken mutlak anlamı “arınmış olanlar” şeklinde verdikten sonra bir tek bunların Tanrısal şeylerle ilgilenebildiklerini yazar.²⁷ Kendilerine “Tanrıların hizmetkârları” denen bu rahipler sınıfının, binlerce yıldır insanın evrenle ve onu yöneten yasalarla ilişkisini tanımlama görevini yerine

²⁴ Durant, *Outlines of Philosophy*, 32-3.

²⁵ Platon, *Devlet*, 285-90.

²⁶ Laertios, *Ünlü Filozofların Yaşamları*, 131-32; Durant, *Outlines of Philosophy*, 33.

²⁷ Serge Sauneron, *The Priests of Ancient Egypt*. London: Cornell University Press, 2000, 57-9.

getirmek²⁸ ile, toplumsal hiyerarşide güçlü bir yere sahip oldukları barizdir. Bunun gibi, Eski Hint ve Aryan toplum yapısındaki hiyerarşik düzen de eski Mısır'dakine benzemektedir. Profesör Ninan, Hint Kast sistemi ve İran'ın eski sınıflarının neredeyse tam bir özdeşlik gösterdiğini ileri sürer. Bu açıklamada Hint Varna sisteminde rahiplere Brahminler denirken, İran Pistras sisteminde bunun karşılığının Atravan olduğu belirtilir.²⁹

Platon'un, eserlerinde değindiğine göre, bu toplumlardan özellikle Mısır'ı daha değerli bulduğu söylenebilir. Örneğin, *Timaios*'ta "Yediler'in en bilgisi" tabiri ettiği Solon'un Mısır seyahati ve deneyimlerinden hayranlıkla söz eder. Güya Solon, Mısır'da onu karşılayan "eski çağları iyi bilen" rahiplerin, bilgide kıyaslandığında "çocuk" kalan Yunanlılardan çok üstün olduklarını teslim etmiş.³⁰

Altını çizmek gerekir ki, başta Mısır olmak üzere Doğu toplumlarından edindiği bulguları yüceltmış olan Platon, yine de bunları kendi düşüncesinde idealleştirmiştir. Zira onlardan faydalanmakla birlikte elde ettiği bulgular onun siyasal tasarısında aynı kalmaz. Bu toplumdaki hiyerarşik biçimi yeniden uyarlayan Platon'un bunlarda keşfettiği en önemli yapı rahipliktir. O, siyaset felsefesinde yönetimde tek bir hükümdara yer verilmesinden yana olmadığı için, krallıkla rahipliği tek bir sınıfta birleştirir. Ancak bu özgün sınıf filozoflardan oluşmaktadır. Platon'un bu sistemlerde asıl tasvip ettiği özellik, toplumun belli yetiler doğrultusunda görevlere bölünmesidir. İnsanlar yönetiliyor, toplumdaki yerlerini biliyor ve kabul ediyorlar. Bu tarzı demokrasiye tercih eden Platon'un, oluşturduğu özgün üst sınıf, geleneksel sınıflara tekabül etmez, nitekim bu sınıf dini değil, değinildiği gibi bir filozoflar sınıfıdır. Bu farkın özünde, gelenekten gelen dini nitelikli rahiplerin Tanrısal hakikate hizmet edenler olarak belirlenmelerine karşın, Platon'un filozoflarının doğüstü hakikati kendi akıllarıyla bulması vardır. Burada onun gezi rotalarından biri olan İtalya'da Pisagorcularla görüşmesinin de önemli olduğunu vurgulamak gerekir. Zira Pisagorcuların sayı ve uyumu temsil eden göksel hakikate inanmalarının, doktrinel anlamda idealar fikrinin gelişmesindeki payı gözardı edilemez.

Nihai olarak, yaklaşık on iki yıl süren bu kendinden kaynaklı sürgün hayatını sonlandırıp Atina'ya dönen ve Akadémeia'da satın aldığı küçük bir

²⁸ Sauneron, *The Priests of Ancient Egypt*, 4.

²⁹ M. M. Ninan, *Ambedkar's Philosophy of Hinduism and Contemporary Critiques*, 188.

³⁰ Platon, *Timaios*, 96-8.

bahçede hayatının geri kalanını adadığı felsefi okulunu kuran Platon, başta Doğu olmak üzere yaptığı seyahatlerden edindiği bilgi ve tecrübeleri kendi özgün düşüncesiyle birleştirerek inandığı en iyi devlet şeklini yazmıştır. Bu yapıyı detaylı bir şekilde incelemeye başlamadan önce Platon'un ideal siyasi tasarisının temelini oluşturan idea/idealar kavramına bakılacaktır.

Platon'un İdealar Fikri

Iris Murdoch, Platon'un idealarının, erdemin ne olduğu, nasıl bilinebileceği gibi soruların yanıtını arayanlar için postüle edilmiş olduğunu ileri sürerek,³¹ bunların kavramlardan ibaret olduğunu ima eder. Oysa Platon için idealar gerçek varlıklardır. Bu ise, filozofun ontolojisine değinmeden izah edilemez, çünkü onun evrenin ilkelerine dair görüşü, iki varlık dünyasını temel almaktadır. *Timaios*'ta, "ilk olarak şu ayrımı yapmalıyız" diyen Platon "[h]ep var olan ama hiç oluşa tabi olmayan" ile "hep oluşan ama aslında hiç var olmayan" olmak üzere iki varlık alanı belirler.³² "Görünenler" ve "görünmeyenler" olarak tanımladığı bu iki varlık alanından görünmeyenlerin her zaman aynı kalırken, görünenlerin daimi olarak değiştiğini söyler. Ona göre "hep aynı" kalanlar sırf bu özelliklerinden dolayı ancak "düşünceyle kavranır" şeyler olup, değişime tabi olanlar ise akılsız duyumun eşlik ettiği "kanıyla kanıl[anlar]"dır.³³ Platon'un anlama yetisiyle kavranan ve aynı kalan nitelikleriyle tanımladığı şeyler idealardır.³⁴ Bunların gerçekten var olup olmadıklarına yönelik retorik bir soru soran filozofun yanıtı, bunların "hiç şüphesiz haddizatlarında var" oldukları şeklindedir.³⁵

Platon, *Phaidros*'ta "Tanrısal olan" dediği ideayı, "güzel, bilge, iyi ve bu türden her şey demektir"³⁶ şeklinde tanımlar. *Devlet*'te "[b]irçok güzel şeylerin, birçok iyi şeylerin, birçok daha başka şeylerin varlığını kabul ediyoruz" diyen filozof akıl yürüterek "[k]endiliğinden güzel, kendiliğinden iyi olan da vardır" önermesine ulaşır ve buradan "birçok şeylerden her birinin değişmez bir tek varlığı, ideası olduğu" mantıksal çıkarımında bulunur.³⁷ Bununla, idealar

³¹ Murdoch, *Ateş ve Güneş*, 11-12.

³² Platon, *Timaios*, 107.

³³ Platon, *Phaidon*, 119.

³⁴ Platon, *Timaios*, 109.

³⁵ Platon, *Timaios*, 147.

³⁶ Platon, *Phaidros*, 46.

³⁷ Platon, *Devlet*, 41.

teorisine kanıt oluşturan Platon, ideayı, deneyim dünyasındaki her şeyin farklı çeşitlerinin değişmeyen tek model kalıbı olarak gördüğünü gösterir. Gündelik dilde “güzel, iyi ve bu türden bütün varlıklar”ı duyularımızla ilişkilendirmemizi de, ideaların gerçekte var olduklarının açık göstergesi sayan³⁸ Platon, deneyim dünyasıyla idea arasındaki zorunlu ilişkiyi bir sedir örneği üzerinden izah etmeye çalışır. Marangozun “sedir ideasını, yani bizce aslını, özünü [değil de, yalnızca] bir çeşidini” yaptığını, bir başka ifadeyle “gerçeğini değil, gerçeğine benzeyen bir örneğini yapmış” olduğunu söyler.³⁹ O burada, marangozun yaptığı sedirin, Tanrı'nın yapmış olduğu sedirin özünün, yani ideasının bir kopyası olduğunu düşünmemizi ister.

Platon'a göre doğmamış, yok olmaz, başka şeylerle karışmayan ayrı ve görünmez niteliklerine sahip olan idealar, evrenin ilk örnekleridir. Nitekim *Timaios*'ta, daha evvel dağınık ve uyumsuz bir Kaos halinde olduğunu belirttiği dünyanın, şekil verici Tanrı Demiurgus tarafından düzenli Kozmos'a dönüştürüldüğünü beyan eder.⁴⁰ Demiurgus'un bunu yaparken “simetri, oran ve düzenlilik anlamına gelen idealar”ı örnek aldığını ileri süren Platon, Tanrı'nın evrene bir düzen vermesindeki biricik nedeni, onun “iyi” olmasına, dolayısıyla herşeyi olabildiğince kendisine benzer kılmak istemesine dayandırır.⁴¹ Görünür alem, Platon'un nazarında Tanrı'nın “en iyinin ideası”nın gerçekleştirilmiş halidir.⁴² İyi'yi, “şüphesiz her zaman güzeldir ve güzel asla orantısız değildir” ifadeleriyle betimleyen Platon'un düşüncesinde, ebedi İyi ideası, düzeni temsil eder.⁴³ Yukarıda da zikredildiği gibi, Platon'un “birbiri içine saçılmış olan çoklar bir arada görüldüğü zaman bunların tek bir *ideada* toplanması”ndan⁴⁴ kastı, yukarıda değinilen ideaların deneyim dünyasındaki nesne çeşitliliğine model kalıp teşkil ettiği düşüncesine işaret eder. Bu nedenle “Mimar” ya da “Zanaatkâr” dediği Demiurgus'un ideayı model alarak yaptığı için eserinin “zorunlu olarak güzel” olacağını iddia eden Platon, “evren[in] meydana gelmiş şeylerin en güzeli” olduğunun da altını çizer.⁴⁵

³⁸ Platon, *Phaidon*, 111.

³⁹ Platon, *Devlet*, 337-38.

⁴⁰ Platon, *Timaios*, 110-11.

⁴¹ Grote, “Sunuş”, 36-9.

⁴² Platon, *Timaios*, 138.

⁴³ Platon, *Timaios*, 213.

⁴⁴ Platon, *Phaidros*, 74.

⁴⁵ Platon, *Timaios*, 107-9.

Yaşantı dünyasındaki varlıkların kaynağını teşkil eden ebedi hakikatler olan idealar veya formlar, Huemer'ın da savunduğu üzere, Platon'un en bilinen kuramıdır.⁴⁶ Filozofa göre, her şeyde olduğu gibi, siyasal yapının da idea örneğine göre olması gerekir. Şimdi, Platon'un Kozmos'un temel ilkesi olan mutlak düzenin toplumsal yapıya da uygulanabileceği fikriyle kurduğu "İdeal Devlet" fikrine bakılacaktır.

İdeal Devlet Tasarısı

Platon'un, M.Ö. 380 ile 370 yılları arasında yazdığı *Devlet*, Batı felsefe geleneğinde siyaset felsefesinin ilk büyük eseridir.⁴⁷ Eser, Nussbaum'un tespitiyle, özünde Platon'un ruhu çürüttüğüne inandığı demokrasiye ölümcül bir saldırıdır.⁴⁸ Orta yaşlarında bile insanların çoğunluğu konusunda iyimser olmayan Platon, aslında en sıkıntılı anlarında bile temelde hiçbir zaman kuşkucu değildir: İyi (hakikat, gerçeklik) bizde yoktur ve erişilmesi zordur, ama yine de oradadır ve bizi ancak İyi tatmin edecektir.⁴⁹ Platon'un ideal devlet fikri, sağlam bir zemin tutarak tüm tartışma risklerini dışlamak niyetiyle onun idealar kuramına dayanır. Bertrand Russell'ın ifadesiyle "İyilik ve gerçeklik ilksiz ve sonsuz olduklarından, en iyi devlet, göklerdeki modeli yakından kopya eden, en az değişme ve en büyük dingin yetkinlik olanağına sahip; ilksiz ve sonsuz İyi'yi en iyi anlamış olan devlettir."⁵⁰

Bu noktada, kozmolojisinin temel düşünceleri olan İyi veya Düzenlilik ilkelerini akli faaliyetle ilişkilendiren⁵¹ Platon, Demiurgus'un evreni akılla düzene soktuğu misalinden dünyada da akıl sahibi insanların, bunu görebildikleri için, topluma düzen getirebilecek yegane kişiler olduklarına inanır. Ona göre İyi ideası insana bilme yetisini kazandırır. Onun nazarında, ancak arınmış felsefi görüye sahip filozoflar bu yetiyle donanmıştır. Çünkü yalnızca bunlar, benzerliği her yerde en iyi şekilde bilecekler, varolanları türlerine göre ayırıp her birini "bir"e göre tek *idea* altında kavrayacaklardır.⁵² Devlet ideasına ulaşabilecekler de onlardır.⁵³ Platon için, deneyim dünyasındaki

⁴⁶ Michael Huemer, *Approaching Infinity*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2016, 11-2.

⁴⁷ Nussbaum, *Plato's Republic*, 9.

⁴⁸ Nussbaum, *Plato's Republic*, 10.

⁴⁹ Murdoch, *Ateş ve Güneş*, 77-8.

⁵⁰ Russell, *Unpopular Essays*, 109.

⁵¹ Grote, "Sunuş", 40.

⁵² Platon, *Phaidros*, 85-6.

⁵³ Platon, *Devlet*, 225.

devletler, devlet ideasının kötü birer kopyalarıdır, öyle ki gökyüzünün ötesine konuşlandığı bu “gerçek gökyüzü”, “gerçek ışık”, “gerçek dünya” olan yukarıdaki, bizimkiyle kıyaslanınca çok daha üstün, çok daha parlak ve çok daha berraktır.⁵⁴

Ona göre ancak gücü yetenler ya da ölümsüzlerin onların peşi sıra gidebileceği “göğün ötesi”ndeki bu yer, hakikat alemidir.⁵⁵ Burası “[r]enkless, şekilsiz, ele gelmez ve gerçekten var olan, yalnızca ruhun kılavuzluğundaki akılla görülebilen, yalnızca hakikatin bilgisiyle bilinebilen varlıklar” alanıdır. Burada adalet, ölçülülük ve gerçek bilgiye ulaşılır. Platon, anımsama teorisi açıklarken, bütün ruhların hakikatleri görmüş olmakla birlikte, deneyim dünyasında bunları anımsamanın hepsi için kolay olmayacağını belirtir.⁵⁶ Bunlar, ya doğası gereği düşünme yeteneği olmayan veyahut buraya “talihsiz biçimde düşerek adaletsizliklere ortak olmak”la bir zamanlar görmüş olduğu kutsal şeyleri unutan ruhlardır. Platon’a göre hakikatleri anımsayacak çok az sayıdaki o ruha sahip olanlar “en kutlu” denilen sırra ulaşmış “mutluluk topluluğu”dur.⁵⁷ Burada, Platon’un idealar alemini adaletle ilişkilendirdiği görülür. Dolayısıyla, ancak ideaları model alan bir düzen adil olabilir. Bunu da sağlayabilecek olanlar Platon’un, yukarıda, ideaları görmeye “güçü yetenler” ya da “ölümsüzler” tabir ettiği filozoflardır.

Devlet'te, “filozoflar[ın ya da]...Tanrısal örnekler üzerinde çalışan bu sanatçıların çizdiği yoldan gitmeyen bir devletin, hiçbir zaman mutluluğa ulaşamayacağı savını tekrarlayan Platon, filozofların bunu nasıl yapacaklarını da açıklar. Filozoflar, devleti ve insan huylarını, üstüne resim yapılacak bir bez gibi ele alarak, öncelikle bu bezi temizleyecekler, ardından üzerine kuracakları düzenin taslağını çizeceklerdir. Çok önemli husus ise, bunu yaparken onların “durmadan bir modele” bakarak eserlerini tamamlamaya çalışmalarınıdır. Böylece Platon, filozofların, doğruluk, güzellik, ölçü ve diğer değerlerin özüne bağlı kalarak insanlar için siyasal bir taslak çıkarttıklarını, yani ideal devleti, “Tanrısal” model üzerine inşa ettiklerini ileri sürer.⁵⁸

Açıkça kendisinde bu yetkiyi gören Platon, *Devlet*'inde yeni baştan kurmaya niyetlendiği siyasal bir rejim ve toplum modeli üzerinde çalışır. En

⁵⁴ Platon, *Phaidon*, 237.

⁵⁵ Platon, *Phaidros*, 47.

⁵⁶ Platon, *Phaidros*, 50.

⁵⁷ Platon, *Phaidros*, 51.

⁵⁸ Platon, *Devlet*, 214.

başta, yaradılıştan birbirine benzemeyen insanların farklı farklı işlere yatkın olduklarından, en yetkin performanslarını uzman oldukları tek bir işe yoğunlaşmakla sergileyebilecekleri inancıyla⁵⁹ toplumu üç tabakaya böler. Özetle, “çiftçi” adıyla genellediği bir devletin temel fiziksel ihtiyaçlarını karşılayanlar, “bolluğa kavuşmuş” ve “gürbüz” bir toplumun teminatını sağlayan sınıftır. Öte yandan böyle bir devletin varlığını korumak için dövüşmek sanatına sahip savaşçı bir sınıf gerekir. Üçüncü sınıf olan Koruyucular’ın işi ise devleti yönetmektir.⁶⁰ Platon için en önemli odak noktası bu son gruptur. Aslında bilgelerin yönetimi fikri, değinildiği üzere, onun tüm siyaset felsefesinin merkezinde yer alır. Örneğin Cornford, Platon’un bu duruşunun özünü, “[b]ilgeliği sevenler kral oluncaya veya krallar, ilahi bir donatımla bilgeliği sevenler oluncaya kadar insan soyu kötülüklerden asla kurtulamayacaktır” ifadesiyle verir.⁶¹

Toplumu keskin bir şekilde sınırlı görev katmanlarına dağıtması, Platon’un, siyaseti insan doğasından ayırmamasından kaynaklanmaktadır. Bireysel varoluştan toplumsal varoluşa geçerken “meşe ormanlarından, kayalıklardan” değil “yurttaşların her işte ağır basan huylarından” çıktığını ileri sürdüğü devleti bir organizma olarak düşündüğü açıktır, nitekim ona göre “kaç çeşit insan yaradılışı varsa, o kadar da devlet şekli olacak”tır.⁶² Bu düşüncesini, yine insan ve devlet doğası arasında kurduğu bir paralellik üzerinden açıklamaya çalışır. Platon’a göre “[d]evletin içinde olduğu gibi, her insanın içinde de üç bölüm var”dır ve bu, her bölüme “özgü üç ayrı zevk, üç ayrı istek, üç ayrı buyruk” anlamına gelmektedir.⁶³ O halde, insanın doğasına içkin “bilgi edin[en]”, “öfkelen[en]” ve “isteyen” yanlarına mukabil “bilgisever, ünsever ve parasever” özelliklerini haiz “başlıca üç çeşit insan” vardır. Filozof, insanın içindeki bu yanlardan her birinin kendi işini görmesiyle “doğru kişi” olunabileceği şartını öne sürer.⁶⁴ Bir başka ifadeyle, ruhun rasyonel kısmının hakim olmasıyla bireyde uyum yaratılabileceğine inanan Platon için bu, “doğru (adil) insan” tanımlamasını sağlar. Tıpkı bunun gibi, devletin de ancak içindeki üç sınıftan her birinin kendi işini gördüğü zaman “doğru (adil)” devlet olabileceğini belirtir.⁶⁵

⁵⁹ Platon, *Devlet*, 56.

⁶⁰ Platon, *Devlet*, 59-62.

⁶¹ Cornford, *Before and After Socrates*, 58.

⁶² Platon, *Devlet*, 268-69.

⁶³ Platon, *Devlet*, 316-17.

⁶⁴ Platon, *Devlet*, 143.

⁶⁵ Platon, *Devlet*, 135.

Bu durumda devletin bekçiliğine, toplumu oluşturan diğer sınıftan bireyleri kendilerine uygun yerlerde kalmalarını sağlayabilecek kişilerin seçilmesi gerekir. Filozofun, toplumda nadir bulduklarını belirttiği bu “[y]aradılışında “filozofluk” olan “hem yumuşak huylu, hem de yiğit” erkek ve kadınlardan oluşan Koruyucular, “doğru (adil) insan” olduklarından⁶⁶ “doğru (adil) bir devletten ayrı olmayacak”lar⁶⁷ ve böylece iyi kurulmuş bir devletin şartı olan bu uyumu sağlayacaklardır. *Devlet*'te, “doğruluğu (adaleti) yalnızca etkileri nedeniyle değil, kendisi için de öven”⁶⁸ Platon'un ideal devleti, açıktır ki ideal yönetici temelinde tesis edilebilmektedir. Filozoflardan oluşan bu sınıfın en önemli özelliği ideaları kavrama gücüne sahip olmalarıdır ve Platon'a göre toplumun genel refahı için gereklidirler. Çünkü onlar “[d]üşünme, akıl yürütme” aracını kullandıklarından ötürü “gerçeği olduğu gibi tanı[ırlar].”⁶⁹ Platon bunu, *Devlet*'in yedinci bölümünde mağara metaforunu kullandığı panoramik bir yöntemle izah etmeye çalışır.⁷⁰ Gerçekliği “[d]eğişmez, ölmez, aldatmaz varlıktan” kaynaklanan “sağduyu, bilim, düşünce gibi değerler” olarak açıklayan Platon için, o varlığa en çok benzeyen de gerçekliğe en yakın insandır.⁷¹ Hakikate ulaşan kişinin, kavranan dünyadaki İyi İdeasına ulaşmış olduğunu düşünen filozof, bunun gerekçesini aklın, hem tanrılarda hem de insanlarda en şerefli iyelik olmasına dayandırır. Nitekim, değinildiği üzere, her şeyde olduğu gibi insan zihninin güzelliği de Tanrısal üstün akıl tarafından gölgede bırakılmıştır ve böyle bir insanın içinde “Tanrısal yan baş olmuş”tur. Bundan hareketle, “Tanrısal ve bilge bir varlığın buyruğu altına girmenin” gerekli olduğuna inanan Platon için zaten kanunların varlık sebebi de “toplumun bütün teklerine yol göstermek”tir.⁷²

Burada Platon, bizim için en önemli şeyin ne olduğu hakkında düşünmemizi ister ve bu nedenle araştırma konusunun “küçük bir mesele” olarak görülmemesi gerektiğine dikkat çeker, çünkü “yaşadıkça tutacağımız, bizi daha iyi bir hayata ulaştıracak yol buna bağlı”dır, bir diğer ifadeyle bu bir “doğru yaşam tarzı sorunudur.”⁷³ Filozofların, “İyi”nin kendisini kavrayıp bildikten

⁶⁶ Platon, *Devlet*, 62-66.

⁶⁷ Platon, *Devlet*, 134.

⁶⁸ Bernard Williams, “Plato”, *The Great Philosophers*. Editör Ray Monk ve Frederic Raphael. New Jersey: Orion Paperbacks, 2001, 71.

⁶⁹ Platon, *Devlet*, 318-9.

⁷⁰ Platon, *Phaidon*, 117-19.

⁷¹ Platon, *Devlet*, 323-24.

⁷² Platon, *Devlet*, 331.

⁷³ Platon, *Devlet*, 26.

sonra onu örnek alarak önce kendilerini, sonra insanları ve tüm toplumu düzene sokacaklarını düşünen⁷⁴ Platon'un izahı şöyledir:

Doğru adamın içinde bir düzen kuruluyor. Bu adam kendi kendini yönetiyor, yola sokuyor. Kendi kendinin dostu oluyor. Tıpkı müzikteki alçak, yüksek orta ve bütün ara tonlar gibi. İçindeki üç yanı birbirine bağlıyor; çokken, bir tek oluyor; tam bir ölçüye ve uyuma varıyor. Ondan sonra artık ne işe girerse girisin, ister zengin olmaya çalışsın, ister bedenini geliştirmeye, ister devlet işlerini görmeye, ister insanlarla alışveriş etmeye; her yaptığında doğru ve güzel diyeceği şey içinde böyle bir düzeni gerçekleştirmek olacak. Bunu yapmasını bilmeyi bilgelik sayacak. Tersine, bu durumun bozulmasına, bu düzeni kurmayı bilmeye de eğrilik diyecek.⁷⁵

İdeal devletin temel vasıflarını, dört ana erdem olarak bilinen “bilge, yiğit, ölçülü ve doğru” ile belirleyen Platon, bu koruyucuları “devleti kurmasını en iyi bilenler” olarak gösterir, çünkü yalnızca onların ideal devletin koşulu olan özel “koruyuculuk bilgisi”ne sahip olduklarını ileri sürer.⁷⁶ Platon'un nazarında bu, devleti kurmaya başladıklarında “Tanrı'nın doğruluğun örneğini [onlara] buldur[ması]”dır.⁷⁷ Platon için ancak “öyle bir bilgisi olan devlet, gerçekten bilge bir devlet”tir.⁷⁸ *Timaios*'ta böyle bir devleti en iyi yönetecek bu kişileri işaretlediği yerde, *Devlet*'teki bu görüşünü pekiştirir ve *Timaios*'u da filozof bir kral gibi över.⁷⁹

Gerek kendilerine ve gerekse tüm topluma bilgece davranabilmelerinin şartını “İyi” ideasını kavramalarına bağlayan⁸⁰ Platon, ideal devlet taslağında yetiştirmeyi planladığı filozoflara şöyle seslenmektedir:

[G]üzelin, doğrunun, iyinin gerçek örneklerini görmüş olduğunuz için, karşınıza çıkan her yansının aslını bileceksiniz! Böylece bizim devlet düzenimiz sizin için de, bizim için de gerçek bir varlık olacak; bugünkü devletlerin çoğunda olduğu gibi, bir rüya değil ... Doğru

⁷⁴ Platon, *Devlet*, 263-64.

⁷⁵ Platon, *Devlet*, 145.

⁷⁶ Platon, *Devlet*, 107.

⁷⁷ Platon, *Devlet*, 145.

⁷⁸ Platon, *Devlet*, 127.

⁷⁹ Platon, *Timaios*, 95-6.

⁸⁰ Platon, *Devlet*, 234.

olansa şudur: Bir devlette başa geçenler, başa geçmeyi en az isteyenler oldu mu, dirliğin de, düzenin de en iyisi olarak var demektir. Baştakilerin böyle olmadığı yerdeyse, tam tersine, ne dirlik vardır, ne düzen.⁸¹

İdealar, oran ve düzeni temsil ettiklerinden, ideayı model alan Platon'un devletinde en büyük vurgu ölçüydür. Daha çok bir düzene, bir ahenge benzettiği ölçünün, istek ve tutkulara vurulan bir çeşit dizgin olduğunu ve onda iyi yan, kötü yanı buyruğu altına almış olduğu için devletin "kendine hâkim" bir forma ulaşmış bulunduğunu iddia etmektedir.⁸² Yiğitlik ve bilgeliğin toplumun yalnız bir parçasında bulunduğunu ve bütün topluma bu özellikleri işlediğini belirten Platon, ölçü için "bütün topluma yayılır", ve "bütün yurttaşlar arasında tam bir düzen kurar" demektir.⁸³ Devletin bu üç değerinden başka, "[g]eriye kalan ve hepsini tamamlayan değer doğruluk"tur. İdeal devletin ayarı olan doğruluk "[h]erkesin kendi işine bakması, başkalarınınkine karışmaması"dır. Böylece devletin temellerini oluşturan dört ana erdemi tesis etmiş olmaktadır.

104

Platon, devlet ideasının, yaşantı dünyasında olamayacağını teslim eder, ancak "isteyen için gökte bir örneği bulunabilir, ona bakar ve kendini ona göre bir düzene sokar"⁸⁴ der. Filozofun siyasal tasarısını, dünyevilikten arınmış böyle bir mecraya dayandırması, erdemli düzenin sarsılmadan devam etmesi içindir. Halböyleyken, devletin erdemli koruyucular tarafından yönetilmesi de kritik bir koşuldur, zira sistemin devamını ancak koruyucular sağlayabilir.⁸⁵ Copleston da ifadesiyle devlet, ancak kendisi iyiye erdemli vatandaşlar oluşturur.⁸⁶ İdeal devlet için "[b]öyle bir devlet ister bir yere kurulmuş, ister daha kurulmamış olsun, [yapılacak olan] yalnız bu devletin kanunlarına uymaktır"⁸⁷ diyen Platon'un öngörüsü böyle bir sistemin işlemeye başladıktan sonra sonsuza kadar devam edeceği şeklindedir. Sonuç itibarıyla, bu ölçülerde kurulmuş siyasal bir rejimin, kusursuzluklarından dolayı temaşa nesnesi olan idealar gibi insanda "seyretme arzusu" uyandıracığını öne süren Platon, böyle düzenlenmiş bir

⁸¹ Platon, *Devlet*, 238.

⁸² Platon, *Devlet*, 128-29.

⁸³ Platon, *Devlet*, 130-33.

⁸⁴ Platon, *Devlet*, 333.

⁸⁵ Williams, "Plato", 72.

⁸⁶ Frederick Copleston, *The Enlightenment*, London: Continuum, 2003, 98-9.

⁸⁷ Platon, *Devlet*, 333.

devleti ve bunun yurttaşlarını yeterince övmeye gücünün yetemeyeceğini de ifadelerine ekler.⁸⁸

Sonuç

Bu makalede, Platon'un siyasal tasarısı olan *Devlet*'ini "idea" kavramı temelinde inşa ettiği öne sürüldü. Bunun bir bağlama oturtulması için öncelikle filozofun siyaset felsefesini şekillendiren temel etkenin, ahlak öğretilerinden çok etkilendiği Sokrates'in Atina mahkemesi tarafından yargılanarak idam edilmesi olduğu açıklandı. Platon'da psikolojik ve entelektüel sarsıntı yaratan olaya filozofun verdiği tepkinin nihayetinde siyasal bir karşılıkta tecessüm ettiği ifade edildi. Sokrates'in ölümünden hemen sonra demokrasiyle yönetilen şehri Atina'dan adeta kaçan Platon'un, yapıları hiyerarşiye dayanan Doğu toplumlarını incelemek üzere gerçekleştirdiği yoğun seyahatlere değinildi. Vardığı sonuçta bu devlet biçimlerinin daha üstün olduklarını düşünen Platon'un, yaklaşık on iki yıl sonra memleketine dönüp siyasal bir taslak hazırladığında gezilerinden edindiği tecrübelerden faydalandığı, ancak bunları idealleştirmekle tamamen kendine özgü bir siyasi anlayış geliştirdiği vurgulandı. Örnek toplumsal düzen arayışında ulaştığı "idea" fikrinin siyaset felsefesinin temelini oluşturmasındaki ana kaygının, devletin ehil olmayan insanların tartışma ve müdahalesine kesinlikle kapalı olmasını garantilemek ve onu evrensel temellere oturtarak sağlam kılmak için olduğu vurgulandı. Platon'un idea ve idealar dünyasına ilişkin tanım ve görüşleri açıklandı. Daha sonra ideal devletin özellik ve kısımları tanıtıldı. Kusursuz bir toplum yaratmak için insanların yetilerine göre üç sınıfa bölmelerinin gerekçesi izah edildi. Akıllarıyla ideaları kavrayıp bu modele göre en iyi devleti kurabilecek filozof Koruyucular sınıfının başta olduğu sistemin neden en iyisi olduğu gösterildi. İdeal yöneticiyle var olabilen bu devletin bilgi, cesaret, ölçü ve doğruluk üzerine temellendirildiğine işaret edilerek, Platon'un ideal devletin ahlaki amaç üzerine kurulduğu belirtildi.

⁸⁸ Platon, *Timaios*, 94-5.

KAYNAKÇA

- Bargeliotes, Leonidas C. "Plethon's conception of justice and law." *Phronimon*, 2/1 (2000): 23-29.
- Copleston, Frederick, *The Enlightenment*, London: Continuum, 2003, 98-9.
- Cornford, F. M. *Before and After Socrates*. Cambridge: Cambridge University Press, 1964.
- Durant, Will. *Outlines of Philosophy: Plato to Russell*. London: Ernest Benn Limited, 1962.
- Huemer, Michael. *Approaching Infinity*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2016.
- Laertios, Diogenes. *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*. Çeviren Candan Şentuna. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017.
- Murdoch, Iris. *Ateş ve Güneş: Platon Sanatçıları Niçin Dışladı?* Çeviren Serdar Rifat Kırkoğlu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2008.
- Nussbaum, Martha. *Plato's Republic: the good society and the deformation of desire*. Washington: Lynde and Harry Bradley Foundation, 1998.
- Platon. *Phaidon*. Çeviren Nazile Kalaycı. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012.
- Platon. *Phaidros*. Çeviren Birdal Akar. Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2016.
- Platon. *Timaios*. Sunuş: George Grote. Çeviren Özgüç Orhan. İstanbul: Fol Kitap, 2022.
- Platon. *Devlet*. Çeviren Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022.
- Russell, Bertrand. *Unpopular Essays*. London: Routledge, 2006.
- Sauneron, Serge. *The Priests of Ancient Egypt*. London: Cornell University Press, 2000.
- Solomon, Robert C. *Introducing Philosophy*. New York: Oxford University Press, 2008.
- Wycoff, Kirby L. ve Bettina Franzese. *Essentials of Trauma-Informed Assessment and Intervention in School and Community Settings*, USA: Wiley, 2019.
- Williams, Bernard. "Plato", *The Great Philosophers*. Editör Ray Monk ve Frederic Raphael. New Jersey: Orion Paperbacks, 2001.

İnternet Kaynakları

- Ninan, M. M. *Ambekar's Philosophy of Hinduism and Contemporary Critiques*.
https://books.google.com.tr/books?id=BXZvDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false